

Sygn. akt V CSK 294/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa M. J., M. K., Z. O., R. M., A. K., K. G. i R. B.
przeciwko A.

o ustalenie lub stwierdzenie nieważności uchwał,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 stycznia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w J. stwierdził istnienie
stosunku prawnego członkostwa powodów M. J., M. K., Z. O., R. M., A. K., K. G., R.
B. w pozwanym stowarzyszeniu A. w J. nieprzerwanie od chwili przystąpienia.

Orzeczenie to zostało wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 12 kwietnia 2016 r. uchylone w całości, a sprawa przekazana Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy wyrokiem z dnia 7 września 2016 r. Sąd Okręgowy w J. oddalił w całości powództwa M. J., M. K., Z. O., R. M., A. K., K. G., R. B. przeciwko A. o ustalenie istnienia stosunku członkostwa powodów u pozwanego ewentualnie stwierdzenie nieważności uchwał pozwanego podjętych w przedmiocie członkostwa powodów.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie co najmniej od 2010 r. byli członkami stowarzyszenia A., który jako członek zwyczajny A. Polskiego posiadał w tym zakresie status klubu sportowego i uczestniczył we współzawodnictwie sportowym w zakresie dyscyplin lotniczych. Jednocześnie w 2011 r. powodowie wraz z innymi osobami założyli K. Stowarzyszenie S. (dalej: „KSS”), które nie było klubem sportowym. W dniu 1 grudnia 2013 r. Walne Zgromadzenie Członków KSS uchwałą nr 11/2013 zmieniło dotychczasowe brzmienie statutu tego stowarzyszenia poprzez wykreślenie z treści § 7 pkt 8 statutu zapisu: „organizowanie i udział we współzawodnictwie sportowym w zakresie sportów lotniczych”. Od 2011 r., gdy zostało założone KSS, powodowie mniej angażowali się w działalność A.

W dniu 2 grudnia 2013 r. uchwałą nr 78/2013, 79/2013 i 81/2013, w dniu 9 grudnia 2013 r. uchwałą nr 86/2013 i 87/2013 oraz w dniu 16 grudnia 2013 r. uchwałą nr 92/2013 i 93/2013 Zarząd A. stwierdził nieważność z mocy prawa członkostwa powodów w stowarzyszeniu A., co uzasadniono naruszeniem art. 10 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1463, ze zm. – dalej: „u.s.”) z uwagi na podwójne członkostwo w klubach sportowych, tj. zarówno w A., jak i KSS. Walne Zgromadzenie A. uchwałą nr 1 z dnia 21 grudnia 2013 r. zatwierdziło uchwały nr 78/2013, 79/2013, 81/2013, 86/2013, 87/2013, 92/2013 i 93/2013 podjęte przez Zarząd A.. Od tego czasu powodowie nie uczestniczyli w funkcjonowaniu A., zostali bowiem zawiadomieni, że nie są jego członkami.

Pismem z dnia 6 marca 2014 r. Prezydent Miasta J. będący organem nadzorczym nad A., działając z wniosku powodów, wyznaczył A. termin do dnia 31 grudnia 2014 r. na uchylenie uchwał nr 78/2013, 79/2013, 81/2013, 86/2013,

87/2013, 92/2013 i 93/2013, wobec ich niezgodności z treścią statutu A. Polskiego, na podstawie którego działał A.. W dniu 15 czerwca 2014 r. Walne Nadzwyczajne Zgromadzenie Członków A. uchwaliło statut A. , który został zarejestrowany postanowieniem z dnia 24 września 2014 r. Sądu Rejonowego [...] w (...), jako zgodny z prawem.

W myśl § 6 ust. 2 tego statutu członek A. nie może być jednocześnie członkiem, posiadać udziałów albo akcji oraz nie może być członkiem organów lub władz innej organizacji, mającej status członka zwyczajnego A. Polskiego. Według § 6 ust. 3 statutu członek A. nie może być jednocześnie członkiem, posiadać udziałów albo akcji oraz nie może być członkiem organów lub władz innej organizacji, stowarzyszenia lub klubu sportowego mającego wśród celów swojej działalności uprawianie szeroko pojętych sportów lotniczych. W § 8 ust. 1 pkt 2 i 3 statutu postanowiono, że członkowie zwyczajni są obowiązani brać czynny udział w działaniach A., przestrzegać postanowień statutu, uchwał, zarządzeń władz A. oraz godnie reprezentować polskie lotnictwo sportowe. § 8 ust. 7 statutu stanowi, że członkowie A., którzy działają na szkodę stowarzyszenia, nie wywiązują się z obowiązków statutowych bądź naruszają postanowienia statutu lub innych wewnętrznych przepisów A., podlegają karom organizacyjnym, w tym m.in. wykluczeniu z A.

W dniu 21 grudnia 2014 r. uchwałą nr 1/2014 Walne Zgromadzenie Członków A. uchyliło m.in. uchwały nr 78/2013, 79/2013, 81/2013, 86/2013, 87/2013, 92/2013, 93/2013 Zarządu A. . Z kolei uchwałą nr 2/2014 z tego samego dnia Walne Zgromadzenie Członków A. zobowiązało Zarząd A. do wykluczenia powodów z A. . Następnie zarządzono 10-minutową przerwę, w czasie której Zarząd A. podjął uchwały nr 30/2014, 31/2014, 33/2014, 36/2014, 37/2014, 39/2014 i 40/2014 wykluczające powodów z A. za naruszenie § 6 ust. 2 i 3, § 8 ust. 1 pkt 2 i 3, § 8 ust. 7 statutu A.

W dniu 29 listopada 2015 r. uchwałami nr 2, 3, 4, 5, 6 i 7 Walne Zgromadzenie Członków A. oddaliło odwołania powodów od uchwał Zarządu A. z dnia 21 grudnia 2014 r., i utrzymało w mocy uchwały Zarządu A. z dnia 21 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwa w zakresie żądań głównych jak i ewentualnych nie zasługiwały na uwzględnienie. Nie znalazł podstaw do stwierdzenia niezgodności z prawem lub z zasadami współżycia społecznego uchwał zarządu z dnia 21 grudnia 2014 r. oraz uchwał Walnego Zgromadzenia Członków A. z dnia 29 listopada 2015 r. Podniósł, że w sprawie bezsporne było, że w czasie podejmowania uchwał z dnia 21 grudnia 2014 r. oraz z dnia 29 listopada 2015 r. powodowie byli członkami KSS. W ten sposób naruszyli statut A. , który w § 6 ust. 2 przewiduje, że członek A. nie może być jednocześnie członkiem innej organizacji mającej status członka zwyczajnego A. Polskiego. Zdaniem Sądu Okręgowego zaskarżone uchwały nie naruszają obowiązujących przepisów w zakresie wolności oraz prawa do zrzeszania się (art. 12 i art. 58 Konstytucji RP oraz art. 1 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, jedn. tekst: Dz. U. z 2017, poz. 210 – dalej: „Pr. o. s.”). Zgodnie z art. 10 Pr.o.s. to statut określa zasady, na jakich można zostać członkiem stowarzyszenia oraz utracić członkostwo.

Sąd Okręgowy nie dostrzegł sprzeczności z obowiązującymi przepisami zapisów statutu A. , a tym samym podjętych uchwał, które wykluczały możliwość jednoczesnego uczestnictwa członka A. w innym stowarzyszeniu, które jest członkiem A. Polskiego. Podniósł, że takie uregulowanie uzasadnia chociażby troska o odpowiednie zaangażowanie członka w działalność jednego stowarzyszenia oraz wykluczenie problemów lojalnościowych z uwagi na istniejącą między stowarzyszeniami rywalizację.

Zdaniem Sądu Okręgowego brak jest także podstaw do przyjęcia, że zaskarżone uchwały są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Zostały one wprowadzone podjęte w bardzo krótkim czasie od uchylenia przez Walne Zgromadzenie członków A. uchwał zarządu z dnia 2 grudnia 2013 r. i z dnia 9 grudnia 2013 r., jednak ten fakt nie ma istotnego znaczenia. Nowy statut A. został bowiem uchwalony w dniu 15 czerwca 2014 r., a zarejestrowano go w dniu 24 września 2014 r. Powodowie mieli więc wystarczająco dużo czasu, by zapoznać się z treścią nowego statutu, uniemożliwiającego im jednoczesny udział w KSS. Pozwany nie naruszył również zasady niedziałania prawa wstecz, skoro w dacie podjęcia uchwał pozwani byli członkami KSS.

Wyrokiem z dnia 5 stycznia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powodów, dzieląc poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne i jego ocenę prawną. Podkreślił, że art. 10 ust. 1 pkt 4 Pr. o. s. deleguje na organy stowarzyszeń prawo określania w statucie przyczyny utraty członkostwa, jak i warunki jego nabycia. Wskazał, że powodowie byli związani § 6 ust. 2 statutu, zabraniającym członkom uczestnictwa w A. zrzeszonym, jako członek zwyczajny pod egidą A. Polskiego. Mimo tego zakazu należeli w tym czasie do założonego przez siebie, konkurencyjnego KSS. Ich postępowanie było sprzeczne również z § 6 ust. 3 statutu, z którego wynika zakaz pozostawania przez członka pozwanego jednocześnie członkiem, posiadania udziałów albo akcji oraz zakaz bycia członkiem organów lub władz innej organizacji, stowarzyszenia lub klubu sportowego, mającego wśród celów swojej działalności uprawianie szeroko pojętych sportów lotniczych. Sąd Apelacyjny podniósł, że powodowie naruszyli również § 8 ust. 1 pkt 2 i 3 statutu, obligujący ich do czynnego udziału w działaniach A., przestrzegania postanowień statutu, uchwał, zarządzeń władz A. oraz godnego reprezentowania polskiego lotnictwa sportowego.

Nie dopatrywał się przeszkód do podjęcia zaskarżonych uchwał po upływie 10 - 20 minut od uchylenia poprzednich uchwał stwierdzających nieważność z mocy prawa członkostwa powodów w pozwanym stowarzyszeniu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego stan w którym powodowie naruszali postanowienia statutu, nie zaczął istnieć w czasokresie między uchyleniem, a podjęciem nowych uchwał. Argumentował, że powodowie od 2011r. działali jako członkowie KSS i od tego okresu znacznie ograniczyli, a z czasem w zasadzie zaprzestali czynnego udziału w działaniach pozwanego. Jako wieloletni członkowie pozwanego stowarzyszenia wiedzieli (względnie powinni wiedzieć), w jakich sytuacjach może nastąpić ich wykluczenie z członkostwa w A.

Przyznał, że zmiany w statucie zostały uchwalone pod nieobecność powodów, którzy byli wówczas traktowani jak osoby wykluczone z członkostwa na mocy uchylonych w późniejszym okresie uchwał. Jednak w ocenie Sądu Apelacyjnego powodowie będąc zainteresowani członkostwem w stowarzyszeniu, mogli posiadać wiedzę o brzmieniu statutu już w chwili jego zarejestrowania (24 września 2014 r.), o ile wiedzy tej nie posiadali już w dacie uchwalenia nowego

brzmienia statutu (15 czerwca 2014 r.). Starając się zatem o wzruszenie uchwał stwierdzających nieważność ich członkostwa powinni liczyć się z faktem, że statut ten będzie również względem nich wiążący. Stan uzasadniający wykluczenie powodów z pozwanego stowarzyszenia trwał między datą rejestracji jego zmian (24 września 2014 r.), a datą wydania uchwał wykluczających powodów z członkostwa w A. (21 grudnia 2014 r.), choć do momentu uchylenia uchwał (21 grudnia 2014 r.) jedynie teoretycznie, bo powodowie byli traktowani jak osoby wykluczone ze stowarzyszenia. Nie uwzględnił jednak zarzutów powodów, że nie dano im realnej szansy dostosowania się do zmienionego statutu wskazując, że powodowie mogli to uczynić przed 21 grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny nie zgodził się również ze stanowiskiem powodów, jakoby ograniczono ich wolność zrzeszania się wskazując, że ustawodawca nie nakłada na stowarzyszenia obowiązku przyjmowania każdego z kandydatów na jego członka, nie zakazuje nakładania wymogów niezbędnych do utrzymania członkostwa i uprawnia organy stowarzyszeń do określania w statucie przyczyny utraty członkostwa, z czego pozwane stowarzyszenie skorzystało.

W konsekwencji uznał, że pozwany wobec naruszenia przez powodów statutu miał uprawnienie do wdrożenia wobec nich kar organizacyjnych, w tym wykluczenia (§ 8 ust. 7 statutu), które w ocenie Sądu Apelacyjnego nie było zbyt daleko idącą represją. Działanie w konkurencyjnym stowarzyszeniu rodzi bowiem konflikt interesów w zakresie możliwości czynnego udziału w działalności pozwanego stowarzyszenia. Ponadto powodowie, znając statut pozwanego i czyniąc starania o przywrócenie członkostwa, mogli wystąpić z KSS.

Od powyższego rozstrzygnięcia skargę kasacyjną złożyli powodowie zaskarżając wyrok w całości i wnosząc o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 2 k.c. poprzez jego pominięcie na skutek przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że powodowie zostali skutecznie wykluczeni z grona członków strony pozwanej, gdy tymczasem okoliczności sprawy, w szczególności: sposób i cel wprowadzenia zmian w statucie strony pozwanej, których treść ograniczyła ich członkom prawo udziału w innych tego rodzaju organizacjach pod rygorem zastosowania sankcji pozbawienia członkostwa (§ 6 ust. 2 i 3 statutu), a także zmian w zakresie trybu

nakładania tego rodzaju kar (§ 8 ust. 7 i 8 statutu), jak i uchylenia w dniu 21 grudnia 2014 r. uchwał Zarządu A. w przedmiocie stwierdzenia nieważności członkostwa powodów i jednocześnie podjęcie przez ów Zarząd uchwał nr 30/2014, 31/2014, 33/2014, 36/2014, 39/2014 i 40/2014 w sprawie ich wykluczenia z grona członków zwyczajnych A. w oparciu o te same okoliczności, tj. ich udział w KSS, przesądzają, że podjęcie powołanych wyżej uchwał było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, albowiem godzą one w fundamentalne prawo powodów do zrzeszania się i równego traktowania, a co za tym idzie czynności te winny być uznane za nieważne oraz art. 6 § 2 Pr.o.s. w zw. z art. 58 § 1 k.c. poprzez ich pominięcie, mimo iż przepisy te miały obligatoryjne zastosowanie, na skutek uznania przez Sąd Apelacyjny, iż nie zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności uchwał Zarządu A. nr 30/2014, 31/2014, 33/2014, 36/2014, 39/2014 i 40/2014 z dnia 21 grudnia 2014 r., wykluczających powodów z tego stowarzyszenia, a także uchwał Walnego Zgromadzenia z dnia 29 listopada 2015 r. oddalających odwołania powodów od powołanych uchwał, podczas gdy z treści art. 6 § 2 Pr.o.s. wynika, że nikt nie może ponosić ujemnych następstw z powodu przynależności do stowarzyszenia, w związku z czym zapisy § 6 ust. 2 i 3 statutu A. , wprowadzone uchwałą Walnego Nadzwyczajnego Zgromadzenia Członków w dniu 15 czerwca 2014 r., zakazujące jego członkom udziału w innych stowarzyszeniach, których działalność polega na uprawianiu sportów lotniczych – pod rygorem zastosowania kary w postaci wykluczenia ze stowarzyszenia, są sprzeczne z tym przepisem i jako takie pozostają nieważne, a co za tym idzie nieważne są również uchwały o wykluczeniu powodów z grona członków strony pozwanej, podjęte na podstawie tych zapisów statutu.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że statut stowarzyszenia stanowiący źródło stosunku prawnego członkostwa ma charakter umowy cywilnoprawnej, a roszczenie członka stowarzyszenia o ochronę jego członkostwa przed niezgodnym z prawem lub statutem wykluczeniem lub wykreśleniem ze stowarzyszenia podlega rozpoznaniu na drodze sądowej. Zakres

autonomii pozostawiony członkom stowarzyszenia wymaga bowiem z jednej strony ochrony interesów indywidualnych, a z drugiej strony istnienia organu rozstrzygającego spory między osobami rozmaicie postrzegającymi zróżnicowane formy realizacji wspólnego celu. W ramach ochrony przed bezpodstawnym wykluczeniem ze struktur stowarzyszenia, w przypadku uchybienia przez uchwałę władz stowarzyszenia normie ustawowej można żądać ustalenia nieważności uchwały (art. 58 § 2 k.c.), w razie sprzeczności uchwały z zasadami współżycia społecznego można domagać się stwierdzenia jej nieważności na podstawie art. 58 § 2 k.c., w razie zaś naruszenia postanowień statutu można żądać ustalenia istnienia stosunku członkostwa, względnie bezskuteczności uchwały pozbawiającej członkostwa (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 2005 r., III CZP 75/04, OSNC 2005, nr 11, poz. 188, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2008 r., V CSK 278/08, nie publ., i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 535/08, nie publ.).

Sposób nabywania i utraty członkostwa, w tym wskazanie podstaw wykluczenia członka oraz prawa i obowiązki członków stowarzyszenia określa statut (art. 10 ust. 4 Pr o. s.). Prawo do interpretowania przepisów statutu stowarzyszenia służy przede wszystkim jego władzom i organom, zaś do kompetencji nadzorujących działania stowarzyszenia organów administracji i niezawisłych sądów należy ocena, czy interpretacja przyjęta przez organy stowarzyszenia odpowiada obowiązującemu prawu oraz czy praktyka stosowania przepisów statutu przez stowarzyszenie nie prowadzi do sytuacji, których prawo zaakceptować nie może (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 r., I PRN 28/95, OSNP 1996, nr 11, poz. 163).

Rację mają skarżący, że Sąd Apelacyjny nie rozważył dostatecznie, że uregulowania wewnątrzkorporacyjne muszą być zgodne z regulacjami konstytucyjnymi i ustawowymi, a wypełnianie przez stowarzyszenia ich funkcji nie może być pozostawione nieskrępowanemu prawem uznaniu organów stowarzyszenia. Zarówno Konstytucja RP (art. 58 ust. 1) jak i Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (art. 11) oraz prawo o stowarzyszeniach (art. 6 ust. 2) zapewnia wolność zrzeszania się, w tym tworzenia stowarzyszeń. Stowarzyszenie w ramach samodzielnego kierowania swoimi

sprawami określa warunki członkostwa, ale muszą być one adekwatne do rodzaju i celów stowarzyszenia, nie może zatem całkowicie dowolnie decydować o tym, kto może być jego członkiem.

Swoboda stowarzyszania oznacza, że każda osoba może dowolnie i bez ingerencji państwa, łączyć się z innymi, aby osiągnąć określony wspólny cel. Co do zasady nikt nie może ponosić ujemnych następstw z powodu przynależności do stowarzyszenia, a powodowie zostali pozbawieni członkostwa, właśnie z uwagi na to, że są członkami KSS. Rodzi to pytanie, czy zapisy § 6 ust. 2 i 3 statutu nie są nieważne z uwagi na nieproporcjonalną i niewspółmierną w stosunku do zakładanego celu ingerencję pozwanego w prawo powodów do zrzeszania się (art. 58 § 1 k.c.), poszerzającą zakaz wynikający z art. 10 u.s. Przepis ten ogranicza swobodę przynależności do stowarzyszenia celem zapobiegania bezpośredniej rywalizacji klubów sportowych pozostających pod kontrolą organizacyjną tej samej osoby prawnej. Ustawodawca nie przewidział wprowadzenia żadnej ustawowej sankcji za naruszenie zakazu z art. 10 u.s., ale w razie stwierdzenia naruszenia, statut może przewidywać odpowiednie sankcje dyscyplinarne. Regulacja ta znajdowałaby zastosowanie wobec powodów, gdyby KSS był klubem sportowym, będącym członkiem A. Polskiego i uczestniczył we współzawodnictwie sportowym w tym samym sporcie. Z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia wynika jednak, że KSS nie jest klubem sportowym i nie uczestniczy we współzawodnictwie sportowym w zakresie sportów lotniczych.

Zakaz ustanowiony w § 6 ust. 2 i 3 statutu pozwanej jest jednak szerszy niż wynikający z art. 10 u.s., skoro przewiduje, że członek pozwanej nie może być jednocześnie członkiem innej organizacji mającej status członka zwyczajnego A. Polskiego, ani być członkiem stowarzyszenia lub klubu sportowego mających wśród celów swojej działalności uprawianie szeroko pojętych sportów lotniczych. Cel tego zakazu nie jest jasny z perspektywy § 3 ust. 4 statutu, z którego wynika, że A. może realizować swoje cele między innymi przy pomocy A. Polskiego, innych aeroklubów i szkół lotniczych, stworzonych przez siebie spółek i innych podmiotów zależnych, a także współdziałać z innymi organizacjami o zbieżnych do swoich celach. Rozważenia zatem wymagało - czego Sąd Apelacyjny nie uczynił - czy cele i wartości A. wymagają zakazywania członkom udziału w stowarzyszeniach o

podobnym profilu działalności i sankcjonowanie braku realizacji tego wymogu wykluczeniem z członkostwa.

Sąd Apelacyjny uznał wprawdzie, że KSS jest stowarzyszeniem konkurencyjnym w stosunku do pozwanego, ale okoliczność ta nie wynika z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych. Sąd Okręgowy ustalił, co zaaprobował Sąd Apelacyjny, że w grudniu 2013 r. zmieniono statut KSS przez wykreślenie z jego treści zapisu „organizowanie i udział we współzawodnictwie sportowym w zakresie sportów lotniczych”. W świetle tych ustaleń wątpliwe jest stanowisko Sądu Apelacyjnego o rywalizacji między stowarzyszeniami, która mogłaby stawiać jego członków w konflikcie lojalnościowym. Nie poczyniono również żadnych ustaleń, które mogłyby uzasadniać ocenę, że członkostwo w KSS może być traktowane jako działanie na szkodę A.

Sąd Apelacyjny nie dokonywał analizy statutu i pozycji prawnej KSS oraz zasad jego funkcjonowania, a jest to niezbędne dla oceny, czy przynależność powodów do tego stowarzyszenia istotnie stoi w oczywistej kolizji z interesami pozwanego i uzasadnia wdrożenie sankcji wykluczenia powodów z grona członków pozwanej. W konsekwencji wyjaśnienia wymaga, czy dokonana przez pozwaną ingerencja w prawo powodów do zrzeszania się jest niezbędna, realizuje uprawniony cel i jako taka może być zaaprobowana.

Wprawdzie Sąd Apelacyjny powoływał się również na brak aktywności powodów w pozwanym stowarzyszeniu od 2011 r., ale taka podstawa wykluczenia nie przekonuje. Czynienie powodom zarzutu, co do ich bierności w roku 2014 r. nie ma żadnego uzasadnienia, skoro w tym czasie obowiązywała uchwała o stwierdzeniu nieważności ich członkostwa. Okoliczność, że wobec późniejszego uchylecia tej uchwały, formalnie powodowie w tym okresie byli członkami pozwanego, nie oznacza, że mogli brać czynny udział w działalności A. Natomiast dokonywanie oceny braku aktywności powodów w latach 2011 – 2013 w oparciu o statut zarejestrowany 24 września 2014 r. nie ma podstaw prawnych. Ocena taka jest możliwa jedynie w oparciu o statut poprzednio obowiązujący, ale Sąd Apelacyjny jej nie dokonał.

Zgodność czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) jest zawsze zagadnieniem kontekstu faktycznego, tj. okoliczności

danego wypadku, zasady współżycia społecznego są bowiem pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z konkretnymi okolicznościami faktycznymi (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1993 r., III CZP 27/93, OSNC 1993, nr 7 - 8, poz. 135 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1971 r., II CR 505/71, OSPiKA 1972, nr 4, poz. 75, z dnia 12 listopada 1974 r., I CR 602/74, OSPiKA 1976, nr 7-8, poz. 143, z dnia 30 maja 1980 r., III CRN 54/80, OSNCP 1981, nr 4, poz. 60, z dnia 16 marca 1993 r., II CRN 94/92, nie publ., z dnia 22 listopada 1994 r., II CRN 127/94, nie publ., z dnia 1 lutego 2000 r., III CKN 1135/98, nie publ., z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 604/00, OSNC 2002, nr 3, poz. 32, z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 101/05, nie publ., z dnia 5 kwietnia 2007 r., II CSK 553/06, nie publ., z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 290/09, nie publ., z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CSK 555/09, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2013 r., II CSK 557/12, OSNC 2014, nr 2, poz. 13, i z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CSK 178/13, nie publ.).

O uznaniu czynności prawnej za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego może świadczyć treść tej czynności, jej cel oraz przewidywane skutki. Za oceną nieważności czynności prawnej ze względu na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego muszą przemawiać szczególne okoliczności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2008 r., IV CSK 478/07, nie publ., z dnia 9 października 2009 r., IV CSK 157/09, nie publ., z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 261/10, nie publ., z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CSK 640/10, nie publ., z dnia 2 marca 2012 r., II CSK 351/11, nie publ., z dnia 7 marca 2014 r., IV CSK 440/13, nie publ., z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CSK 178/13, nie publ. i z dnia 28 stycznia 2016 r., I CSK 16/15, nie publ.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono także zastręgujący na podzielenie pogląd, że co do zasady ingerencja Sądu w działalność stowarzyszenia, z uwagi na specyfikę stosunków prawnych będących przedmiotem rozstrzygnięcia, musi być wyjątkowa i ostrożna, uwzględniać autonomiczny oraz samorządny jego charakter, a zasadność decyzji o wykluczeniu członka podlega badaniu w takim zakresie, w jakim po stronie stowarzyszenia istnieje obowiązek znoszenia przynależności danej osoby. Dyrektywy te są jeszcze bardziej aktualne, kiedy uchwały stowarzyszenia mają podlegać ocenie z punktu widzenia ich

zgodności z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 535/08).

Trzeba zgodzić się z oceną skarżących, że Sąd Apelacyjny dostatecznie również nie rozważył zgodności zaskarżonych uchwał z zasadami współżycia społecznego. Z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia wynika, że pismem z dnia 6 marca 2014 r. Prezydent Miasta J. będący organem nadzorczym nad A., wyznaczył pozwanemu termin do dnia 31 grudnia 2014 r. na uchylenie uchwał nr 78/2013, 79/2013, 81/2013, 86/2013, 87/2013, 92/2013 i 93/2013, wobec ich niezgodności z treścią statutu A. Polskiego, na podstawie którego działał wówczas A. Stwierdził, że wykluczenie musi być poprzedzone postępowaniem przed sądem koleżeńskim, statut nie przewiduje bowiem takiej formy pozbawienia członkostwa, jak stwierdzenie jego nieważności. Pozwany nie podjął jednak w tym zakresie żadnych czynności, aż do dnia 21 grudnia 2014 r. i traktował powodów przez okres roku czasu jako osoby pozbawione członkostwa. Taka postawa uniemożliwiała powodom w tym okresie uczestnictwo w stowarzyszeniu i współdecydowanie o jego sprawach. Miało to miejsce, mimo wiedzy A. o zastrzeżeniach organu nadzorczego i o potrzebie zbadania zarzutów wobec powodów poprzez wszczęcie procedury wykluczenia, zgodnie ze statutem A. Polskiego. W międzyczasie (15 czerwca 2014 r.) doszło jednak do uchwalenia statutu A., który został zarejestrowany 24 września 2014 r.

Sąd Apelacyjny nie odniósł się do stanowiska powodów, że postanowienia nowego statutu zostały wprowadzone w tym celu, by wykluczyć ich z grona członków pozwanego w uproszczonej procedurze, w oparciu o nowe zasady, które uprzednio członków nie obowiązywały. Nie ustalił również, jakie były różnice między statutami A. Polskiego i nowo uchwalonego statutu A. w istotnym dla sporu stron przedmiocie. W rezultacie nie zbadał, czy zarzuty powodów, wskazujących na wykreowanie w nowym statucie podstaw prawnych do ich wykluczenia, w związku z konfliktem personalnym, były uzasadnione. W szczególności nie wiadomo, czy statut A. Polskiego istotnie nie zawierał zakazów określonych obecnie w § 6 ust. 2 i 3 statutu pozwanego.

Rację mają również skarżący, że nie ma podstaw do formułowania zarzutu, że w okresie obowiązywania uchwały stwierdzającej nieważność członkostwa nie

podjęli działań zmierzających do dostosowania swojej sytuacji prawnej do nowego statutu. Z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia nie wynika, by powodowie zostali wezwani do dokonania takich czynności. Uchylenie uchwały stwierdzającej nieważność członkostwa powodów nastąpiło dopiero 21 grudnia 2014 r. i w tej samej dacie po 10 - 20 minutach powodów wykluczono z grona członków pozwanego już w oparciu o postanowienia nowego statutu.

Nie przekonuje argumentacja Sądu Apelacyjnego, że powodowie jako wieloletni członkowie powinni wiedzieć, w jakich sytuacjach może nastąpić ich wykluczenie, skoro nastąpiło ono w oparciu o statut uchwalony w 2014 r. Skoro powodowie w 2014 r. z przyczyn obciążających pozwanego w ogóle nie byli traktowani jak członkowie, ich wykluczenie w oparciu o postanowienia nowego statutu mogłoby nastąpić jedynie wówczas, gdyby pokrywały się one z postanowieniami statutu obowiązującego przed podjęciem uchwał o stwierdzeniu nieważności członkostwa powodów. W tym zakresie nie poczyniono jednak żadnych ustaleń faktycznych. Nowy statut nie mógł być natomiast podstawą do oceny zachowań powodów za okres sprzed jego uchwalenia. Jednak z motywów zaskarżonego rozstrzygnięcia wynika, że Sąd Apelacyjny w istocie dokonywał oceny funkcjonowania powodów w stowarzyszeniu za okres 2011 - 2014 w oparciu o postanowienia statutu uchwalonego w czerwcu 2014 r.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że w sprawie dotyczącej utraty członkostwa sąd jest uprawniony do zbadania wszystkich okoliczności objętych podstawą faktyczną powództwa, w tym dolegliwości wymierzonej sankcji, w szczególności czy była ona adekwatna do stwierdzonych przewinień (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., II CSK 170/12, OSNC – ZD 2014, nr 1, poz. 1). W analizowanym przypadku wobec powodów została zastosowana najostrzejsza sankcja wykluczenia, w sytuacji gdy statut przewiduje możliwość wymierzenia kary upomnienia, nagany, czy zawieszenia w prawach członka. Sąd Apelacyjny nie badał jednak adekwatności wymierzonej kary, w kontekście zarzutów powodów wskazujących, że zastosowana sankcja świadczy o celowym usunięciu ich ze stowarzyszenia, po wykreowaniu uprzednio podstawy prawnej, która to umożliwia i dodatkowo zastosowaniu jej do zdarzeń, które miały miejsce przed jej wprowadzeniem w życie.

W takim zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny nie poczynił istotnych dla zastosowania prawa materialnego ustaleń faktycznych, ocena zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych w skardze kasacyjnej nie jest możliwa.

W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest bowiem związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia ujawnionymi w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Związanie to oznacza, że ocena zarzutów naruszenia prawa materialnego, podniesionych w skardze kasacyjnej, może odbywać się wyłącznie w odniesieniu do dokonanych przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych, stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, których Sąd Najwyższy - w ramach kontroli kasacyjnej – nie może uzupełnić nowymi okolicznościami, nieustalonymi przez Sąd drugiej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1999 r., II UKN 56/99, OSNAPiUS 2000, nr 22, poz. 829, z dnia 24 lipca 2006r., I PK 299/05, OSNCP 2007r., nr 15 - 16, poz. 214, i z dnia 17 czerwca 2009r., IV CSK 48/09, nie publ.).

Braki w zakresie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia nie pozwalają, w przytoczonym wyżej zakresie, definitywnie przesądzić, czy zarzuty naruszenia prawa materialnego podniesione w skardze kasacyjnej są usprawiedliwione (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2015r., V CSK 133/14, nie publ. i orzeczenia przywołane w jego uzasadnieniu). Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. m. in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2002 r., I CKN 105/00, nie publ., z dnia 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, M.P.Pr. 2006/10/541, z dnia 26 lipca 2007 r., V CSK 115/07, M.Prawn. 2007/17/930, i z dnia 11 stycznia 2008 r., V CSK 240/07, nie publ.). Zagadnienia te będą przedmiotem ponownych ustaleń i rozważań Sądu Apelacyjnego.

Z przytoczonych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.